

Przesłanie utworu G. Herlinga-Grudzińskiego „Inny świat”

Synkretyczna forma

Herling-Grudziński wyraża swój stosunek do świata nie tylko przez treść, ale i interesującą formę *Innego świata*. Nie jest łatwo ustalić przynależność gatunkową tego utworu. To dokument? Esej? Powieść? Autobiografia? Jeden z krytyków nazwał *Inny świat* zeseizowaną powieścią autobiograficzną. Grudziński wplotł w swoje dzieło wiele mikronowel biograficznych, z grupy więźniów wyławia jednostki i opowiada ich historie.

Celem pisarza jest przejście od szczegółu do uniwersalności. Taki zamiar nie pozostaje bez wpływu na styl i narrację utworu. W przedstawianiu wydarzeń język Grudzińskiego jest jasny, precyzyjny, powściągliwy, wręcz chłodny. Ze spokojem relacjonuje pisarz zachowania przeczące człowieczeństwu. Jednocześnie ten sam autor umie w piękny, liryczny sposób opisywać na przykład otaczającą przyrodę czy nadzieje i tęsknoty więźniów. Pierwszoosobowa narracja (narratorem i bohaterem jest sam Grudziński) przypomina czasem behawiorystyczną, a nawet naturalistyczną, to znów widzimy wielką dociekliwość w analizowaniu psychiki człowieka (Jan Lechoń użył terminu proustyzm). Wszystko to daje nam dokładny obraz łagru, a także psychiki zamkniętego w nim człowieka.

Wymowa zakończenia

***Inny świat* ma kompozycję klamrową.** W części *Epilog*: upadek Paryża pojawia się znajomy narrator z więzienia w Witebsku i opowiada swą tragiczną historię. Właśnie w zakończeniu powieści zawarł Grudziński przesłanie całego utworu. Oto mężczyzna mówi o tym, jak został zmuszony do doniesienia na czterech Niemców z jego brygady. Zagrożono mu, że w przypadku odmowy zostanie przeniesiony do prac w lesie, a to oznaczało pewną śmierć. Wybrał śmierć innych ludzi. Ten człowiek nie prosi o rozgrzeszenie, prosi jedynie o słowo „rozumiem”. Narrator milczy. Nie jest w stanie wypowiedzieć tego słowa. Może się to komuś wydawać okrutne, w końcu właśnie Grudziński powiedział w *Innym świecie*:

Człowiek jest ludzki w ludzkich warunkach, i uważam za upiorny nonsens naszych czasów próby sądenia go według uczynków, jakich dopuścił się w warunkach nieludzkich (...).

To milczenie narratora oznacza odmowę zrozumienia tej rzeczywistości, choćby za cenę sprawienia bólu drugiemu człowiekowi. Nie można zrozumieć łamania pewnych zasad, nie wolno przestać wierzyć w istnienie.

Dzieło ważne, bo:

- Jest dokumentem stalinowskich zbrodni, istnienia łagrow.
- Pozostawia nadzieję, jest pełne wiary w człowieka – w odróżnieniu od Borowskiego Grudziński wierzy, że nawet w skrajnych warunkach można być prawym i uczciwym, choćby za cenę heroizmu.
- Pokazuje ocalającą moc literatury (bohaterowie, którzy czytali ją z przejęciem, zachowują wewnętrzną wolność).